

Az államadósság szabályozása krízishelyzetekben

Szakdolgozat

2022/2023. tanév, I. félév

Készítette:

Vasvári János

Pénzügy és számvitel szak

Levelező tagozat

Konzulens:

Dr. Moizs Attila

egyetemi adjunktus

Nemzetközi Szabályozási és Gazdasági Jogi Tanszék

TARTALOMJEGYZÉK

1. BEVEZETÉS	1
1.1. Témaválasztás.....	1
1.2. A kutatás módszere és eszközei.....	1
1.3. A kutatás főbb kérdései és a célkitűzések	2
2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS.....	3
2.1. Elméleti alapvetések	3
2.1.1. Államháztartás, költségvetés, államadósság	3
2.1.1.1. Az államháztartás	3
2.1.1.2. A költségvetés	4
2.1.1.3. Az államadósság	6
2.1.2. Magyarország költségvetése	7
2.1.2.1. Az állami vagyonnal való felelős gazdálkodás.....	7
2.1.2.2. Az MNB elsődleges céljai.....	9
2.1.2.3. Az államadósság csökkentése, mint gazdaságpolitikai cél	9
2.1.2.4. A különleges jogrend fogalma.....	10
3. KRÍZISHELYZETEK HATÁSA AZ ÁLLAMADÓSSÁGRA ÉS ANNAK SZABÁLYOZÁSÁRA MAGYARORSZÁGON	12
3.1. Megállapítások.....	22
4. ÖSSZEFOGLALÁS	25
FELHASZNÁLT IRODALOM	27

1. BEVEZETÉS

1.1. Témaválasztás

Azok a gazdasági- valamint pénzügyi hatások, amik a koronavírus-járvánnyal összefüggésben krízist eredményeztek világszerte, 2020 márciusára hazánkban is megmutatkoztak. A jegybankok a krízis hatásait kezelve, arra törekedtek, hogy minél szélesebb, egyúttal a korábbinál rugalmasabb beavatkozás képességük legyen, de a járvány miatt az eszköztár is kiegészítésre szorult. Az eszköztár kiegészítése egyúttal arra is rámutat, hogy a korábbi válságokkal szemben, a járvány egy új helyzetet teremtett, ami hatással volt a monetáris politikára és annak eszköztárára (MNB, 2020a). Szintén rámutatott arra a járvány, hogy az egyes monetáris lépések hogyan ütköznek ki egy váratlan krízisben és az Unióban hogyan érinti mindez a tagállamok gazdaságát, államadosságát és összességében az inflációt.

Amennyiben végig követjük az inflációt a járvány előtti állapottól egészen a jelenlegi állapotig, akkor véleményem szerint releváns felkutatni és értékelni az infláció hátterében álló egyéb okokat is, amiket a járvány felerősített és amik az államadosságban is kiütköznek. Hogy ez mennyiben valós probléma, arra szerintem rá lehet mutatni azáltal, ha megnézzük azokat az eltéréseket, amik fennállnak az euroövezetben (itt az EKB eszközvásárlási és refinanszírozási programjait választották) és a régiós országokban, ahol hazánkhoz hasonlóan az állampapír-vásárlásokra szavaztak (Balázs et al., 2021). Ezek az eltérések egyben azt is megerősíthetik, hogy az eltérő stratégia milyen hosszabb távú hatásokat képes gyakorolni egy krízis idején, pl. jegybanki mérlegfőösszegek GDP-arányosan tekintve, valamint a jegybankok inflációs célja és az infláció valós eredményei a járvány előrehaladásával (Balázs et al., 2021) (MNB, 2021a). Valamint szintén megerősítik az infláció emelkedése, valamint az egyes gazdaságok újra indulása között fennálló kapcsolódást.

Választásom azért esett erre a témára, mert rendkívül izgalmasnak találom és aktualitásából sosem veszít. Mutatja ezt, hogy a dolgozat megírásának kezdetekor még csak a COVID-19 világjárvány okozta történésekkel kezdtem foglalkozni, azonban az orosz-ukrán háború 2022. február 24-i kitörése miatt szinte újra kellett gondolnom az egész dolgozatot.

1.2. A kutatás módszere és eszközei

A kutatás feltáró kutatás, ami vonatkozik egyrészt a probléma alapos feltárására, az összefüggések keresésére és a probléma megértésére. A kutatás kvantitatív és elméleti, valamint statisztikai kidolgozást céloz meg. Ezek ismeretében a kutatás módszere a szakirodalom kutatómunka, melynek megfelelő eszköze a forráskutatás, törekedve a mérhető és kvantitatív adatok rendszerezésére, majd elemzésére és összegzésére. A forráskutatás hátterét jelenti a kutatás során: könyvtári katalógusok és online szakirodalom adatbázisok; bibliográfiák a szakirodalomban; statisztikai adatgyűjtés (Vas, 2021).

Az elemző munkámban különösen relevánsnak gondolt irodalmak, statisztikák: az MNB elemzései, tanulmányai; a Hitelintézeti Szemlében és Pénzügyi Szemlében megjelent

tanulmányok; az Európai Központi Bank és az Európai Parlament jelentései a járvány és annak hatásainak kezelésével kapcsolatban; a monetáris politikával és a járvánnyal, valamint az államadóssággal kapcsolatban megjelent egyéb (hazai vonatkozással bíró) statisztikák és értekezések.

1.3. A kutatás főbb kérdései és a célkitűzések

Kutatásom főbb kérdései a következők:

(1) Az államadósság szabályozása az inflációval összefüggésben. A járvány és az infláció kapcsolata. Az orosz-ukrán válság hatása az inflációra.

(2) Az államadósság szabályozása a GDP változásával összefüggésben – a COVID-19 és az orosz-ukrán válság gazdasági hatásai és ennek következményei a GDP-re, valamint az államadósságra. Gazdasági sérülékenységi, ennek leképződése az államadósságban és kezelésében, szabályozásában.

(3) A jegybank várakozásai / a BUBOR és a jegybanki alapkamat alakulása, azok elválása. A Kormányrendelettel történő költségvetés módosítása.

Célkitűzések:

Összefüggést találni a járványhelyzettel és az orosz-ukrán háborús válsággal összefüggésben, a gazdaság sérülékenységét alapul véve az államadósság változását és ennek szabályozását.

Összefüggést találni a BUBOR és a jegybanki alapkamat alakulását, azok elválását, a jegybank várakozásait és a költségvetés módosítását az ide vonatkozó Kormányrendelet szerint.

2. IRODALMI ÁTTEKINTÉS

2.1. Elméleti alapvetések

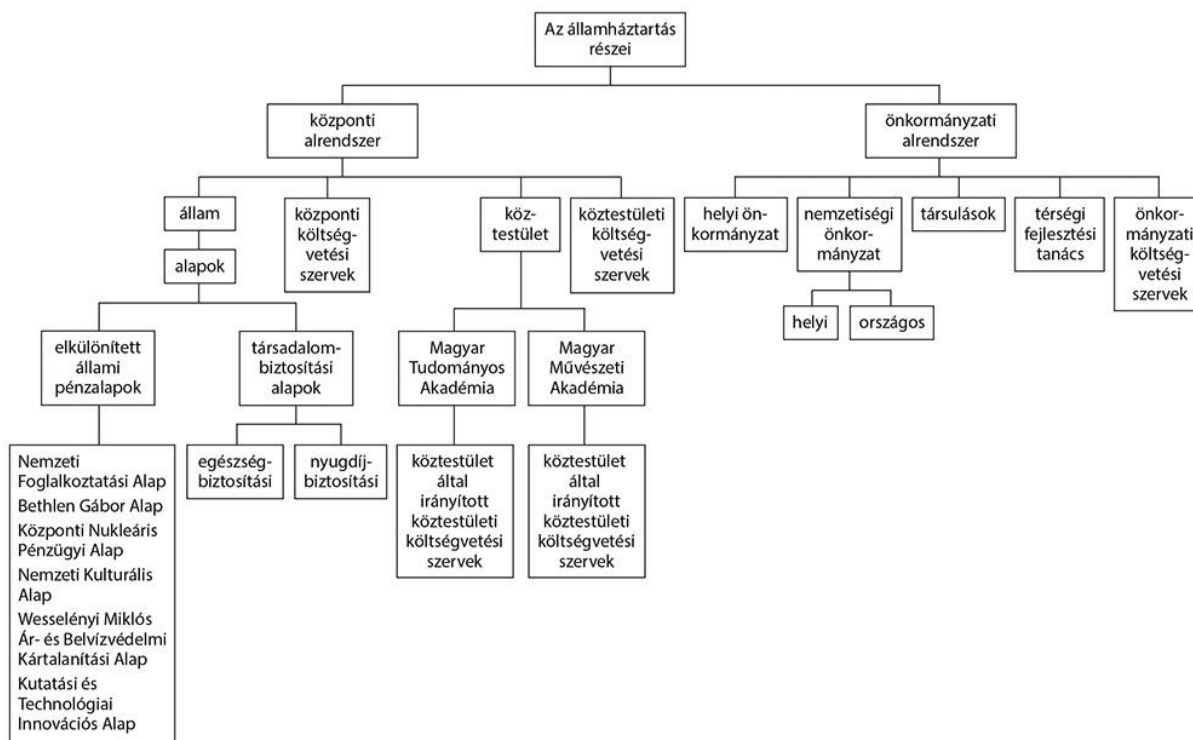
2.1.1. Államháztartás, költségvetés, államadósság

2.1.1.1. Az államháztartás

Az államháztartást az állam gazdaságaként, gazdálkodási rendszereként határozzuk meg (Szamkó, 2019). „Az államháztartás a központi költségvetés, az elkülönített állami alapok (pl. munkaerőpiaci alap, innovációs alap stb.), a társadalombiztosítási alapok (nyugdíj- és egészségügyi alap), valamint az önkormányzatok költségvetésének az összessége” (Stark, 2020).

Az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Áht.) szerint „az államháztartás a közfeladatok ellátásának egységes szervezeti, tervezési, gazdálkodási, ellenőrzési, finanszírozási, adatszolgáltatási és beszámolási szabályok szerint működő rendszere”.

Struktúráját tekintve, az államháztartás a követő rendszer szerint alakul (ld. 1. ábra).

1. ábra: Az államháztartás rendszere

Forrás: (Szamkó, 2019)

Az államháztartás négy alrendszerből áll, ezek a következők: a központi kormányzat, a társadalombiztosítási alapok, valamint az elkülönített állami pénzalapok és a helyi önkormányzatok (Benczes & Kutasi, 2016).

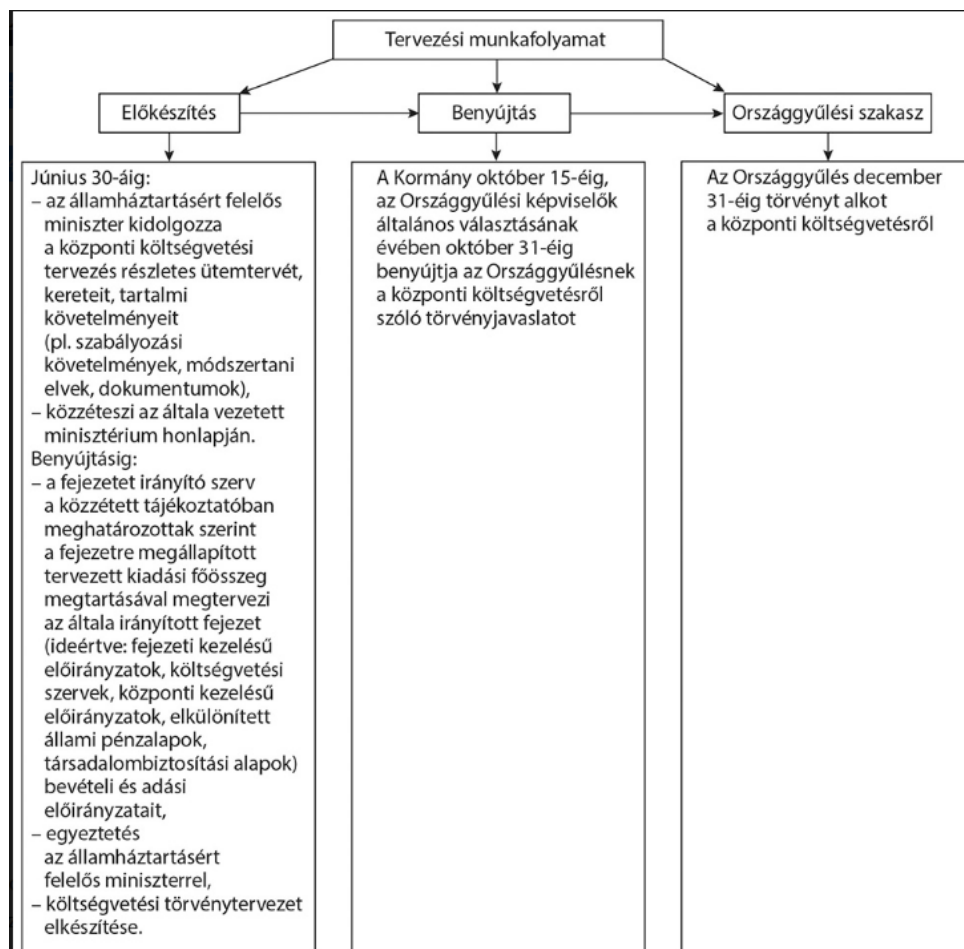
Az államháztartás kiadási oldalát jellemzően termékek, tárgyi eszközök, valamint szolgáltatások megvásárlása vagy azok finanszírozása, közvetlen pénzbeli támogatások és bérjellegű költségek kifizetése, illetve az államadósság után fizetendő kamattétel befolyásolja. A kiadásokat a szakirodalom kötelező jellegű kiadásokra (korábbi törvényben rögzített kiadás) és diszkrecionális kiadásokra (pl. oktatásra fordított kiadások) osztja tovább, természetük alapján. Az államháztartás mérlegének bevételi oldalán az adójellegű bevételek az elsődlegesek, de ezeken felül ide soroljuk pl. a pénzteremtésből származó (ún. seignorage típusú) bevételt, az illetékeket, valamint a vagyonhasznosítási bevételeket is. Ami pedig az államháztartás egyenlegét illeti, ez alatt a pozitív előjelű bevételek és a negatív előjelű kiadások összegét kell érteni (Benczes & Kutasi, 2016). „Az államháztartás hiánya lényegében a központi költségvetésben képződik” (Bod, 2020).

2.1.1.2. A költségvetés

A központi kormányzati költségvetés az államháztartás egészének egyik lényeges része (Pénzügyminisztérium, 2023a). Az Áht. értelmében „az államháztartásban a tervezést, a gazdálkodást és a beszámolást középtávú tervezés és ezen alapuló éves költségvetés alapján kell folytatni. A költségvetés végrehajtásának éve megegyezik a naptári évvel”.

„Az államháztartás alrendszereinek költségvetését jogszabályban meghatározott olyan pénzügyi tervnek tekintjük, amely a költségvetési évre vonatkozóan a közfeladatok ellátásához szükséges teljesítendő bevételeket és a teljesíthető kiadásokat előirányzatokként teljeskörűen tartalmazza” (Bod & Kaibás, 2012, 15).

A költségvetési tervezés általános szabályaihoz említi Szamkó (2019), hogy „a tervezés célja annak biztosítása, hogy a tervezett bevételek közgazdaságilag megalapozottan, a tervezett kiadások kizárólag a közfeladatok megfelelő ellátásához szükséges mértékben kerüljenek jóváhagyásra”. A költségvetési tervezési az Országgyűlés által elfogadott költségvetési törvény kihirdetéséig tartó munkafolyamat, ami az irányelvek kidolgozásától indul. Az egyes munkafolyamatokat a 2. ábra foglalja össze.

2. ábra: A központi költségvetés elkészítésének egyes munkafolyamatai

Forrás: (Szamkó, 2019)

A költségvetés célja az, hogy meghatározza a költségvetési gazdálkodás adott időszakban történő tervszerű folytatásának kereteit, összefoglalva az adott költségvetési időszakra vonatkozóan ellátandó közfeladatot, számba veszi a költségvetési bevételeket (értve ez alatt azokat, amiknél a bevételi előirányzatok teljesítéséhez kötelezettség kapcsolódik) és kiadásokat (értve ide azokat, ahol a kiadási előirányzatok felhasználására jogosultság vonatkozik) (Bod & Kaibás, 2012).

A költségvetés végrehajtását illetően, ezzel kapcsolatban a szakirodalom megkülönböztet vertikális (kötelezettségvállalás, éven belüli és éven túli, pénzügyi ellenjegyzés, a teljesítés igazolása, érvényesítés, valamint az utalványozás) és horizontális (vagyongazdálkodás, illetve a munkaerővel és a személyi juttatással történő gazdálkodás) folyamatokat (Szamkó, 2019).

Tekintettel az elmúlt évek gyakorlatára, megemlítem a költségvetés évközi megváltoztatásának lehetőségeit. Évközben a költségvetést módosítással és átcsoportosítással lehet megváltoztatni. Előirányzat-módosítás alatt a megállapított kiadási előirányzat növelését vagy csökkentését értjük, amivel összhangban a bevételi előirányzatok egyidejű növelése vagy csökkentése valósul meg. Az előirányzat-módosításokra az Országgyűlés, a Kormányzat, valamint az irányítószerv és a költségvetési szerv hatáskörében kerülhet sor. Az

előirányzat-átcsoportosítás fogalmával kapcsolatban a szakirodalom úgy fogalmaz, hogy ennek során a kiadási előirányzatai főösszegének változatlansága mellett valósul meg az átcsoportosítást végrehajtók költségvetése, ami együtt jár a kiadási előirányzatok egyidejű csökkentésével és növelésével (Szamkó, 2019).

Gazdaságpolitikai szempontból Bod (2020) a költségvetési politika főbb funkcióiként határozza meg a következőket:

- a közjavak, valamint a közszolgáltatások előállítása/előállíttatása, olyan gazdasági tevékenységek támogatása, amik pozitív külső hatást (externáliát) idéznek elő (ez az ún. allokációs politika),
- a piacon kialakuló jövedelemelosztás alakítása, amihez az adók és a támogatások is érintettek,
- konjunktúraszabályozás,
- a gazdaság fejlesztése.

2.1.1.3. Az államadósság

Figyelemmel arra, hogy az állami deficit finanszírozása hitelfelvétellel, valamint állami kötvények kibocsátásával valósul meg, „az államháztartás korábbiakban ily módon felhalmozott tartozásait, melyekkel belföldieknek vagy külföldieknek tartozik, államadósságnak hívjuk” (Lentner, 2015, 22). Tehát az államadósság fogalmán tulajdonképpen a múltban felvett, de még nem törlesztett hiteleknek az összességét értjük, ami hatással bír (a felvett hitelek finanszírozása miatt) mind a jelen, mind a jövő kormányzati döntéseire, az eladósodás további lehetőségeire, az államháztartás és a költségvetés mozgásterére. Vagyis „az államadósság állománya (...) a jelenlegi és jövőbeni költségvetési mozgástér független változója” (Benczes & Kutasi, 2016).

Számviteli értelemben az államadósságra, mint a kormányzat kötelezettségére tekintünk. „Az államadósság változása egyben azt is kifejezi, hogy a kormányzat megtakarító vagy az eszközállományát felélő magatartást tanúsít-e. Az adósságcsökkentés eredményeképpen a nettó (reál) eszközállomány növekszik, eladósodás során viszont éppen ellenkezőleg, csökken. Viszont amikor a kormány privatizációs bevételekből kénytelen törleszteni az adósságot, az adósságállomány ugyan csökken, de a privatizált eszközök értéke sem marad az állami vagyon része. Következésképpen már a hitelek felvételekor úgy tekinthetünk az adósságállomány növekedésére, mint eszközállományt csökkentő tételre. Amennyiben az államadósságot a folyó (adó)bevételekből sikerül mérsékelni, akkor a jövőben emiatt meg nem valósuló beruházás vagy eszközállomány tekinthető állománycsökkenésnek (ez tehát az adónövelés alternatív költsége)” (Benczes & Kutasi, 2016).

Az államadósság-szabály

„A szabályalkalmazás általános célja a hitelesség visszaszerzése” (Benczes & Kutasi, 2016), ennek kétféle formája terjedt el.

(1) Az általánosan elterjedt gyakorlat szerint az államadósság bruttó értékére szoktak meghatározni valamilyen felső értéket, de vannak olyan országok, ahol a korlátot az adósság nettó (értem ez alatt a pénzügyi aktívákkal csökkentett adósságot) állományára állapítják meg. Hazánkban mindeközben a bruttó adósság reálértékének szinten tartását célozza meg az alkalmazott adósságszabály, aminek kapcsán nem a zero nagyság a kívánatos célérték. A felső határ jellemzően a GDP 40 és 60 százaléka között szokott mozogni (Benczes & Kutasi, 2016).

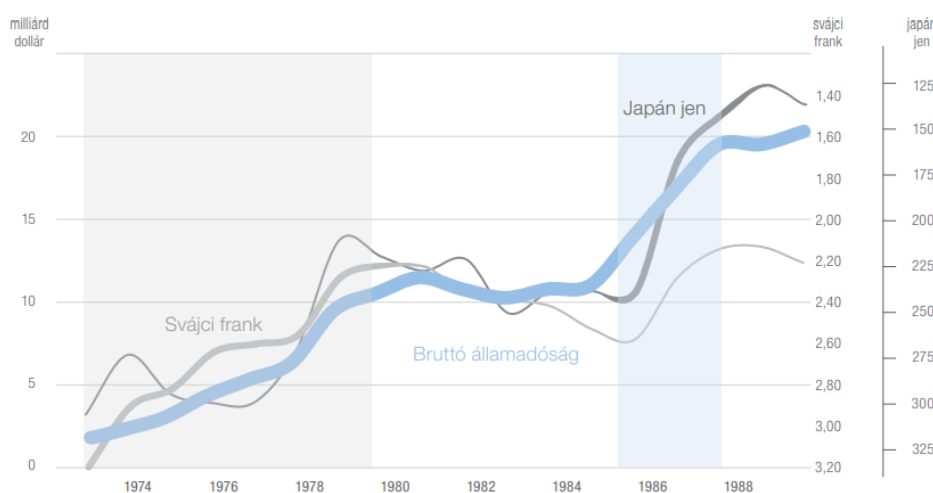
(2) Vannak országok továbbá, ahol az adósságszabályt az államháztartás egyenlegének nagyságára (mint pl. nulla deficit) vonatkozó előírással ötvözik, az adósságcél teljesülését támogatva (Benczes & Kutasi, 2016).

2.1.2. Magyarország költségvetése

2.1.2.1. Az állami vagyonnal való felelős gazdálkodás

A „jó állam” – ami jelen dolgozat vonatkozásában nem fogalmat jelent, hanem állapotot – a közjót figyelembe véve működik, ami a nemzeti vagyongazdálkodásban is megmutatkozik (Bukovics, 2014). A „jó államot”, mint állapotot és az államháztartást összekapcsolva kritériumként határozható meg a szakirodalom alapján többek között a stabilitás, a biztonság, a gyarapodás, valamint a jólét (Navracsics, 2010). A „jó állam” tehát a közösségek igényeit a legmegfelelőbb módon szolgálja ki a közjó érdekeit szem előtt tartva, ami által növekszik a gazdaság (Bukovics, 2014).

Az állami költségvetés kiemelt politikai jelentőséggel bír a parlamenti demokráciákban, „ez a kormány pénzügyi terve, amely előírja az adó-, illeték- és egyéb bevételeket, az állami kiadásokat, illetve rajtuk keresztül az állami intézmények működtetését, de egyben a nemzetgazdaság egészének makrogazdasági kereteit is megjelöli” (Bod, 2020).

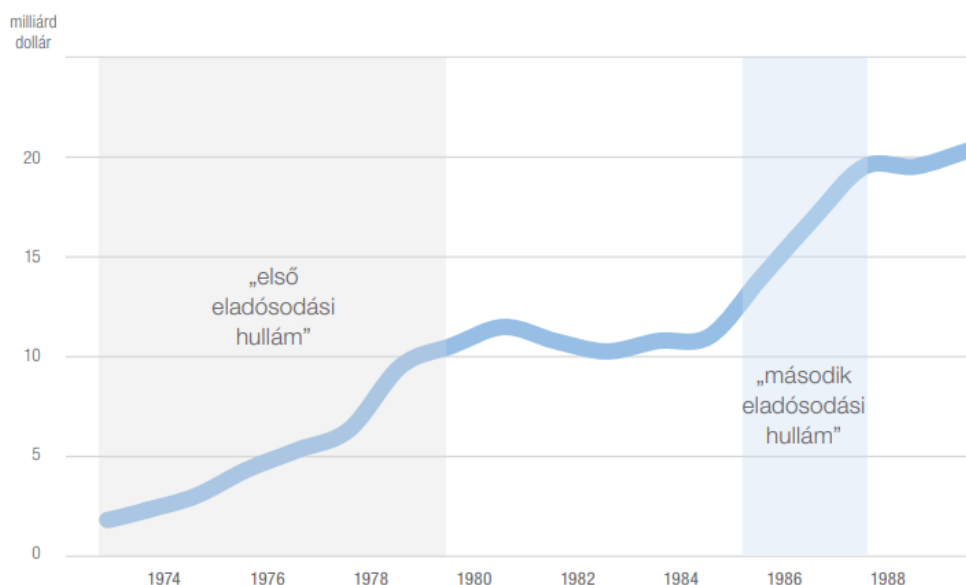
3. ábra: Az államadósság keletkezése az 1970-es évektől a rendszerváltást megelőző évekig

Forrás: (Szabó, 2016b, 51)

Magyarország államadósságával kapcsolatban érdemesnek tartom megjegyezni a rendszerváltást megelőző korszakot, figyelembe véve az államadósság fogalmát (ld. 2.1.1.3. fejezet). Az államadóssággal kapcsolatban megállapítható, hogy különös figyelmet érdemes szentelni az 1970-es évek eseményeinek (Lentner, 2015), értve ez alatt például az ország devizaadósságát (Szabó, 2016b) (ld. 3. ábra szerint).

Azáltal, hogy az ország devizaadóssága megnőtt, erősödött a sebezhetősége és a kitettsége is, ami mellett felvetődik az árfolyamkockázat és a kamatkockázat veszélye, ezek következményei és az államcsőd eshetősége, továbbá a megújítási kockázat kérdése is stb. (Századvég Gazdaságkutató Zrt., 2015).

A rendszerváltás előtti korszak kapcsán a szakirodalom kiemeli a jegybanki döntések (mint pl. az alacsony kamat választása) káros hatását is az államadósságra nézve, amely döntések kb. 10 milliárd dollárral emelték meg az adósságot (Károly, 2016). 1973-tól számítva olyan gazdasági hatásoknak volt kitéve az ország (hatéves ciklusokban), amik tovább generálták a fizetési mérleg hiányának növekedését, az újabb hitelfelvételeket és az adósságállomány növelését (Éber, 2014). Az államadósság alakulásában Szabó (2016b) két hullámot említ (ld. 4. ábra szerint), amely időszakokban egyaránt gyors növekedésnek indult az ország államadóssága.

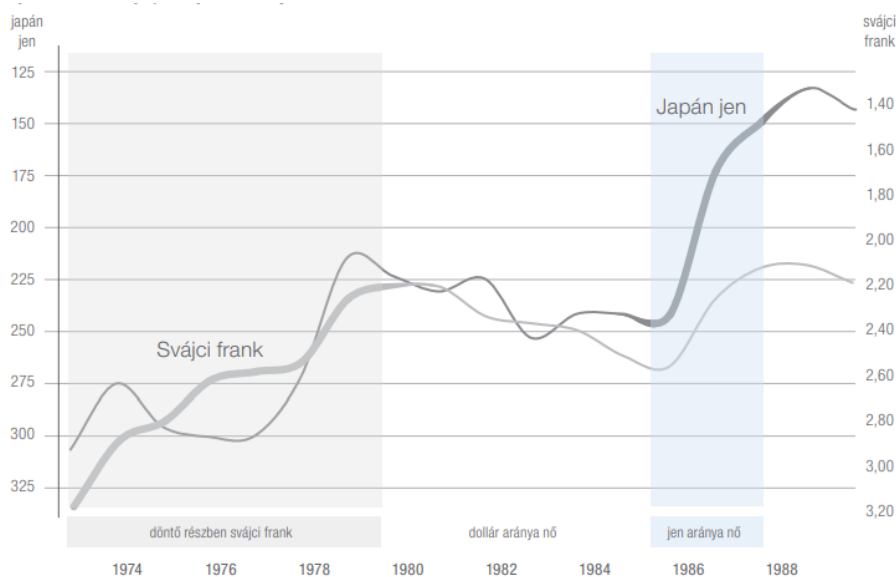

4. ábra: Az ország államadóssága (bruttó)

Forrás: (Szabó, 2016b, 7)

Összekapcsolva a 3. és 4. ábrát, az ország első eladósodási hulláma a svájci frankban történő eladósodással van kapcsolatban (a dollárral szemben), majd a második eladósodási hullám idején már japán jenben és német márkában adósodik el jelentősen az ország (szintén a dollárral szemben) (Szabó, 2016b). Vagyis a jegybanki döntések szerint hazánk olyan devizákban adósodott el jelentősen (a dollár mellett), amik az adott időszakban

felértékelődtek a dollárral szemben (Szabó, 2016b). Az előnyt élvező árfolyamok változását foglalja össze az 5. ábra.

5. ábra: Árfolyamváltozások az egyes hullámok idején

Forrás: (Szabó, 2016b, 34)

2.1.2.2. Az MNB elsődleges céljai

Az MNB, a jegybanki függetlenség értelmében a MNB tv.-ben foglalt feladatainak a végrehajtása és kötelességeinek a teljesítése során nem kérhet és nem fogadhat el utasításokat (többek között) a Kormánytól. „Az MNB elsődleges célja az árstabilitás elérése és fenntartása. A jegybank e cél veszélyeztetése nélkül támogatja (...) a Kormány gazdaságpolitikáját” (MNB, 2021b, 8). A MNB alapkamat alakítása meghatározó szerepet tölt be, egyúttal jelzés értékű a piaci várakozásokkal kapcsolatban (Parragh, 2017). Ehhez kapcsolódóan hangsúlyozza Marozsán et al. (2018), hogy a gazdaság strukturális szerkezetét önmagában a jegybank monetáris politikai eszközei nem tudják jelentős mértékben befolyásolni, ehhez az államháztartás is szükséges.

A gazdasági válság óta átalakult az MNB monetáris politikája. Míg a válság előtt (2001-től) az inflációs célkövető rendszert, majd a sávós árfolyamrendszert (2008-ig) követte (Parragh, 2017) az MNB, a válság után innovatív instrumentumokat is alkalmazni kezdett a jegybank az irányadó eszköz mellett, amivel az árstabilitás elérése és fenntartása volt a cél – összességében pozitív irányba mozdította el a költségvetési politikát (Tóth, 2019).

2.1.2.3. Az államadósság csökkentése, mint gazdaságpolitikai cél

Magyarországon az Alaptörvény szabályozásán keresztül intézményes szintre került az államadósság csökkentésének kérdése (Balogh et al., 2021). Az Alaptörvény 36. cikk (1) bekezdése szerint „az Országgyűlés minden évre vonatkozóan törvényt alkot a központi költségvetésről és a központi költségvetés végrehajtásáról. A központi költségvetésről és a

központi költségvetés végrehajtásáról szóló törvényjavaslatokat a Kormány törvényben előírt határidőben az Országgyűlés elé terjeszti”.

Az Alaptörvény értelmében (36. cikk (2) bekezdés) átláthatóan és észszerűen részletezve kell bemutatni az állami kiadásokat és bevételeket a központi költségvetésről és az annak végrehajtásáról szóló törvényjavaslatok által. A központi költségvetésről szóló törvény elfogadásával az abban meghatározott bevételek beszedésére és a kiadások teljesítésére a Kormány felhatalmazást kap az Országgyűléstől. Kitétele az Alaptörvénynek, hogy amennyiben az államadósság meghaladná a teljes hazai össztermék felét központi költségvetésről szóló törvény értelmében, a tv. nem fogadható el (Alaptörvény 36. cikk (4) bekezdés). Amennyiben az államadósság meghaladja a teljes hazai össztermék felét, csak olyan központi költségvetésről szóló törvényt fogadhat el az Országgyűlés, ami magában foglalja az államadósság a teljes hazai össztermékhez viszonyított arányának csökkentését (GDP) (Várnay, 2011). Ugyanakkor az Alaptörvény engedi, hogy különleges jogrend esetén el lehessen térni a 36. cikk (4) és (5) bekezdésétől, abból a célból, hogy a különleges jogrendet kiváltó körülmények okozta következmények enyhíthetők lehessenek, illetve szintén engedi az eltérést az Alaptörvény, ha a nemzetgazdaság tartós és jelentős visszaesése következik be, hozzáátve, hogy a költségvetéstől a nemzetgazdasági egyensúly helyreállításához szükséges mértékben lehet csak eltérni.

2.1.2.4.A különleges jogrend fogalma

Tekintettel az elmúlt időszak eseményeire, amik krízishelyzetet alakítottak ki, a dolgozatban relevánsnak gondoltam meghatározni az alábbi fogalmakat.

Ahogy Trócsányi (2021) írja, a kivételes hatalomgyakorlás, valamint a különleges jogrend bevezetése egyaránt feltételezi a különleges helyzetet. Ilyen különleges helyzet lehet például egy külső vagy belső fegyveres konfliktus, egy járványhelyzet vagy egy gazdasági- illetve társadalmi válság. A különleges helyzeteknek az az egyik fő sajátossága, hogy ugyan tipizálhatjuk őket, azonban teljes mértékben nem lehet határozni ezeket a helyzeteket, mivel a történelmünk során a körük bővült és megújult. Mindazonáltal a különleges helyzetek közös vonása, hogy szükséges az azonnali és gyors állami beavatkozás velük kapcsolatban, azonban kérdés, hogy milyen különleges helyzet indokolhatja bevezetni a különleges jogrendet, valamint ki az, aki jogosult dönteni a bevezetéséről (Trócsányi, 2021).

„A különleges jogrend az alkotmányos szabályozás különös része, a békétől, általánosabban az állami működés általános szabályaitól eltérő időszakok bővített eszköztárú kezelésének joga” (Till, 2018).

Az Alaptörvény értelmében különleges jogrendnek kell tekinteni a hadiállapotot, a szükségállapotot és a veszélyhelyzetet (Alaptörvény 48. cikk).

Veszélyhelyzet az Alaptörvényben: „a Kormány szomszédos országban fennálló fegyveres konfliktus, háborús helyzet vagy humanitárius katasztrófa, továbbá az élet- és vagyonbiztonságot veszélyeztető súlyos esemény – különösen elemi csapás vagy ipari szerencsétlenség – esetén, valamint ezek következményeinek az elhárítása érdekében veszélyhelyzetet hirdethet ki. A veszélyhelyzet harminc napra hirdethető ki. A Kormány a

veszélyhelyzetet az Országgyűlés felhatalmazása alapján meghosszabbíthatja, ha a veszélyhelyzet kihirdetésére okot adó körülmény továbbra is fennáll” (Alaptörvény 51. cikk).

Valamint „a Kormány különleges jogrendben rendeletet alkothat, amellyel – sarkalatos törvényben meghatározottak szerint – egyes törvények alkalmazását felfüggesztheti, törvényi rendelkezésektől eltérhet, valamint egyéb rendkívüli intézkedéseket hozhat” (Alaptörvény 53. cikk).

Mindeközben az Alaptörvény értelmében „Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti” (Alaptörvény N) cikk). Ennek érdekében a központi költségvetés végrehajtása során a magyar kormány nem vehet fel olyan kölcsönt, valamint nem vállalhat olyan pénzügyi kötelezettséget, ami azt eredményezné, hogy az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja – ez alól kivételt képeznek az Alaptörvény 36. cikk (6) bekezdésében meghatározott esetben, értve ez alatt a különleges jogrendet. Kimondja továbbá az Alaptörvény, hogy a központi költségvetés végrehajtása során nem vehető fel olyan kölcsön, valamint nem vállalható olyan pénzügyi kötelezettség, míg az államadósság a teljes hazai össztermék felét meghaladja, amivel összefüggésben a megelőző évben fennállóhoz képest növekedne az államadósság teljes hazai össztermékhez viszonyított aránya. Kivételt jelent ez alól a különleges jogrend a 36. cikk (6) bekezdése szerint (Alaptörvény 37. cikk).

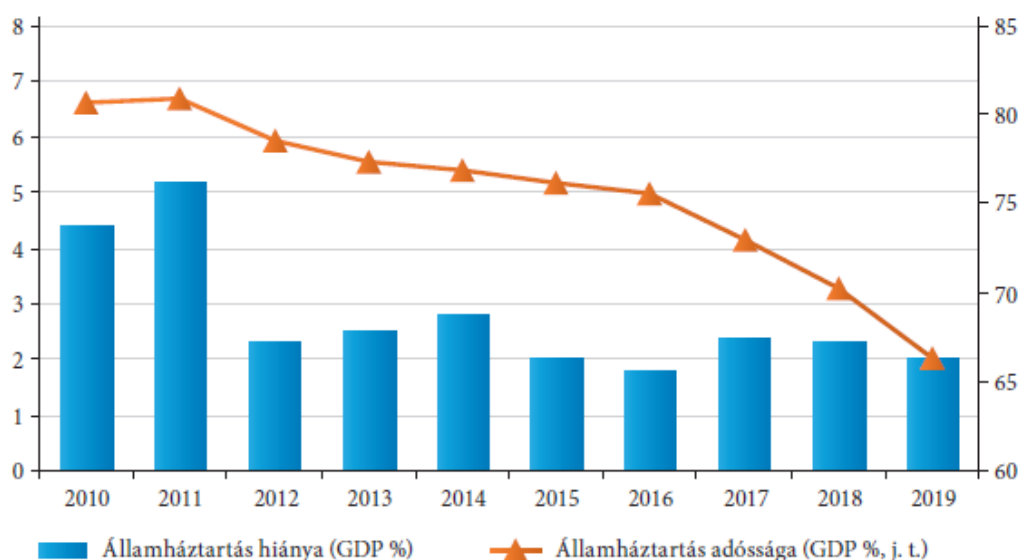
3. KRÍZISHELYZETEK HATÁSA AZ ÁLLAMADÓSSÁGRA ÉS ANNAK SZABÁLYOZÁSÁRA MAGYARORSZÁGON

Megjegyzem ide kapcsolódóan elsőként, hogy a 2020. március 11-én kihirdetett veszélyhelyzet előtt már több esetben is született ilyen döntés. A rendszerváltás óta az egyes kormányok által 16 esetben került kihirdetésre veszélyhelyzet, ebből egy esetben ipari baleset miatt (ez volt a kolontári iszapkatasztrófa) és 15 esetben pedig belvíz és árvíz miatt, tehát ilyenformán a veszélyhelyzet kihirdetése nem volt új keletű a gyakorlatban (Horváth, 2021).

Mindazonáltal az tény, hogy a korábbi esetek egy-egy körül határolt földrajzi területre vonatkoztak, szemben a mostani helyzettel, ami országos vonatkozással bírt (Horváth, 2021).

A 2019. évre vonatkozó magyar bruttó államadósság a GDP 66,3%-át tette, ami az előző évhez viszonyítva kedvezőbb volt – ennek mértéke 3,9 százalékpont (Horváth et al., 2020).

A gazdasági válságból történő kilábalás folyamatában a következő ábrán látható elmozdulás figyelhető meg az államháztartási hiányban és ezzel összefüggésben láthatjuk szintén a következő ábrán az államháztartás adósságát. 2010 és 2019 között jelentős elmozdulást mutatnak a rendelkezésre álló eredmények.

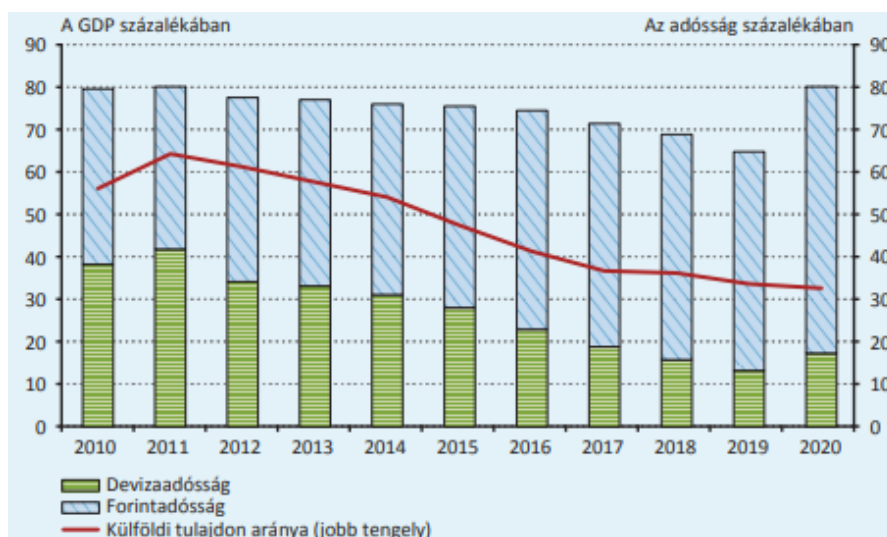
6. ábra: A GDP-arányos államadósság / a költségvetési deficit 2010 és 2019 között (%)

Forrás: (Horváth et al., 2020, 18)

A magyar államadósság devizaaránya a 2018. december végén mért 20%-ról tovább csökkent 2019 decemberének végére 17,3%-ra, ami a 2019. évi finanszírozási tervben meghatározott 10-20%-os sávelőírásnak felel meg (Horváth et al., 2021).

A 6. ábrán látható 2019. évi pozícióból a koronavírus-járvánnyal összefüggésben a következő elmozdulást következett be az államadósságban az MNB költségvetési jelentése szerint (ld. 7. ábra). Az MNB jelentése alapján emelkedés volt az államadósságon belül a devizaarányban (ami a devizakötvény-kibocsátásokkal áll összefüggésben), valamint a forintadósságban egyaránt (MNB, 2021c).

A 7. ábra eredményei alapján az látható, hogy a gazdasági válságot követően, a 2012-ben elinduló trendszerű csökkenése az államadósságnak (GDP-arányos bruttó) megtorpant a krízishelyzetben (MNB, 2021c).

7. ábra: A bruttó államadósságban mérhető eltolódás a krízishelyzet első évében – összehasonlítva a járványt megelőző évekkkel

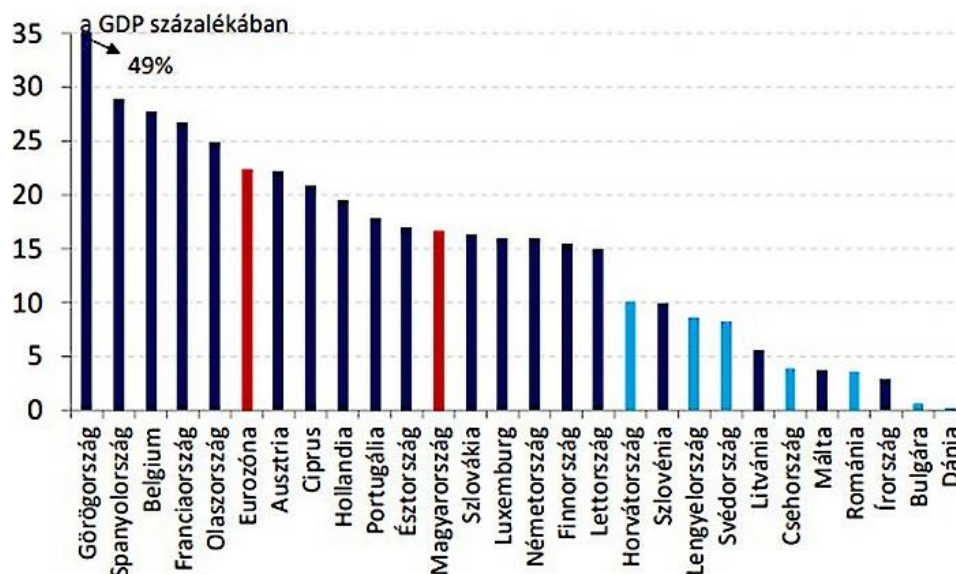
Forrás: (MNB, 2021c, 27)

Az MNB lehetséges eszközeiről a 2013. évi CXXXIX. tv. határoz, ugyanakkor a járványhelyzet idején ezt az eszköztárat át kellett gondolni annak érdekében, hogy fenntartható legyen a pénzügyi- és az árstabilitás, valamint a bankrendszer és a pénzügyi piacok megfelelő likviditása, illetve a rövid hozamszintek rugalmasabb alakíthatósága. Tehát a három kulcsszó a likviditás, biztonság és rugalmasság voltak (MNB 2020a).

A gazdasági hatások ellentételezése érdekében az MNB a koronavírus-járványra reagálva részben átalakította, részben kibővítette monetáris politikai eszköztárát a célzott intézkedések érdekében. A 2020. évi intézkedések része volt pl. az alapkamaton kamatozó eszközökből kizorítandó bankrendszeri likviditásra vonatkozó célsáv meghirdetésének megszüntetése, azonnali likviditásnyújtó és piacstabilizáló lépések, a kamatfolyosó szimmetrikussá tétele, az egyhetes jegybanki betéti eszköz aktiválása (a jegybanknak adott nagyobb rugalmasságot, hogy fenntartsa a monetáris transzmisszió hatékonyságát), növekedéstámogató hosszú oldali eszközök bevezetése (MNB, 2020b).

Ugyanebben az évben vizsgálva az EU 27 tagországra nézve a jegybankok GDP-arányos mérlegét, az állapítható meg az egyes jegybanki stratégiák szerint, hogy a GDP húsz tagállamban a költségvetés hiányát meghaladó mértékben emelkedett – ezekben az

országokban (ld. 8. ábra) jelentősebb volt a monetáris politikai válságkezelés (szemben a fiskális politika eszközeivel) (Balázs et al., 2021).

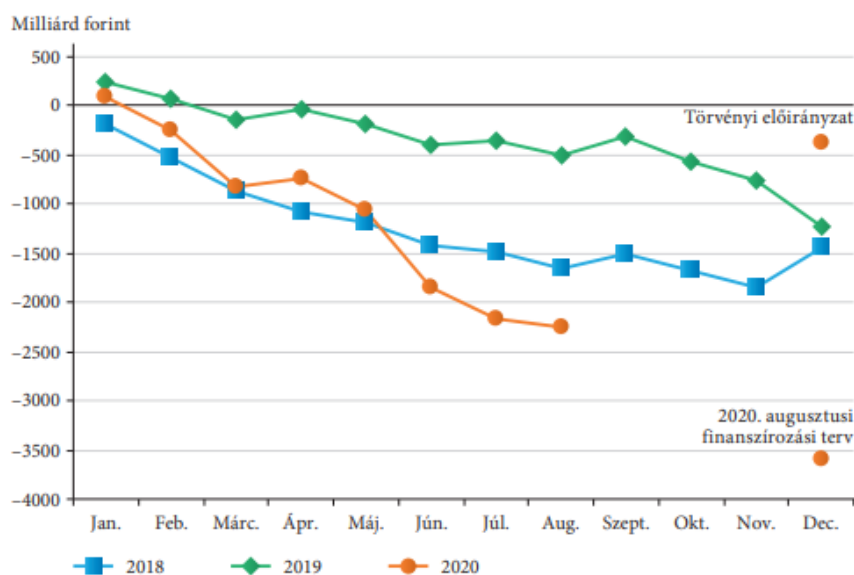

8. ábra: A jegybanki mérlegfőösszegek GDP-arányos 2020. évben mért eredményei az EU-ban

Forrás: (Balázs et al., 2021)

Vannak olyan EU tagországok, ahol a jegybankok a fiskális gazdasági élénkítés eszközeit választották, mint pl. Litvánia, Málta, vagy Írország, ezekben az országokban az ESA-egyenleg változása meghaladta a jegybankmérleg emelkedésének mértékét (ld. 8. ábra) (Balázs et al., 2021).

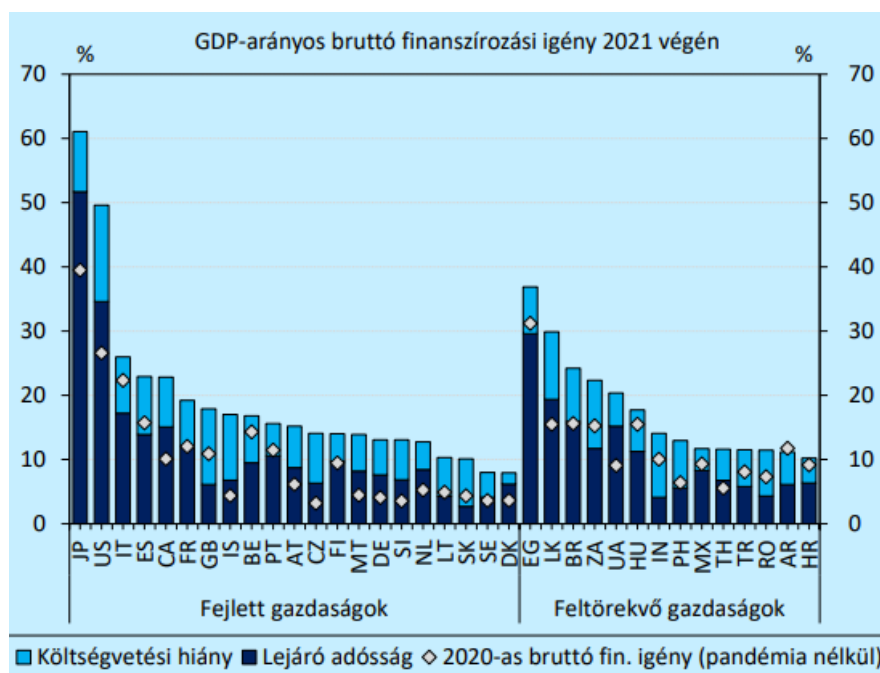
A központi alrendszer éven belüli kumulált pénzforgalmi egyenlege 2018 és 2020 között a következő eltolódást mutatja.

9. ábra: „A központi alrendszer éven belüli kumulált pénzforgalmi egyenlege”

Forrás: (Csomós et al., 2020, 32)

2021 év szeptemberére az államháztartás névértéken számított konszolidált bruttó adóssága 42 106 milliárd forintra nőtt (az Eximbank adósságával együtt), ami a GDP 80,5%-át tette ki (infostart.hu, 2021). Mindeközben az MNB 2021 végén hazánk GDP-arányos bruttó finanszírozási igényét illetően a következővel számolt (ld. 10. ábra) (MNB, 2021d), figyelembe véve a lejáró adósság, valamint a költségvetési hiány mértékét. A 10. ábra segítségével össze lehet vetni a finanszírozási igényt a pandémiától függetlenül is, ezzel egyúttal a krízishelyzet hatása is összehasonlítható az egyes országok között, a jegybanki intézkedések szerint, valamint azt is meg lehet állapítani, hogy az egyes országok szintjén hogyan alakult volna az államadósság és a költségvetési hiány, ha nincs járvány.

10. ábra: GDP-arányos bruttó finanszírozási igény, 2021.

Forrás: (MNB, 2021d, 10)

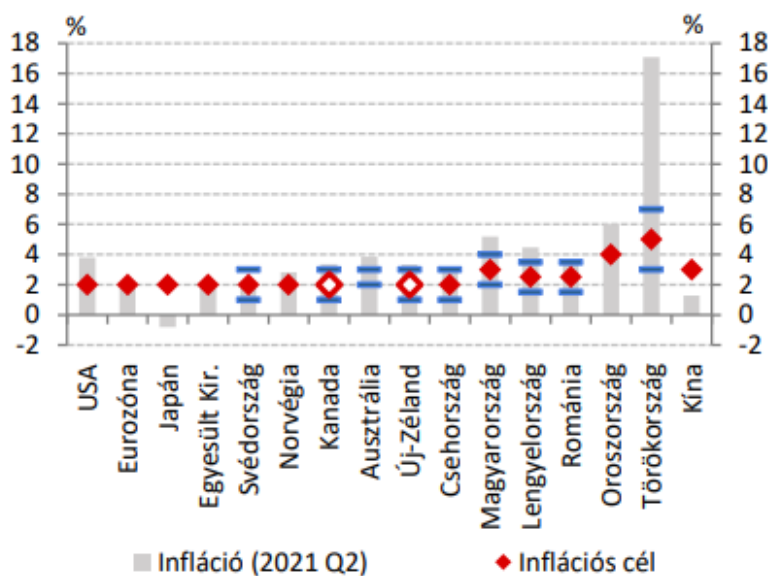
A krízishelyzet második évében (2021) az MNB több mint 10 ezer milliárd forintnyi forrást biztosított a gazdasági szereplők részére, ami az EU-ban, régiós szinten a kiemelkedő mértékű válságkezelés része volt. Az MNB intézkedéseinek része volt továbbá az állampapírpiac stabilizálása (jegybanki állampapír-vásárlási program) is. A jegybank a megugró (járvánnyal összefüggő intézkedések) gazdasági finanszírozási igény ellenére is helyt tudott állni, erre említhető példaként az 500 milliárd forintos osztalékbecsítés, ami a költségvetést támogatta krízis idején (Balázs et al., 2021).

A 10. ábrához visszatérve, „a hazai költségvetés az elmúlt évtizedben nagymértékű mozgásteret alakított ki, amelynek révén szintén erőteljesen tudta támogatni a gazdaságot a járvány negatív hatásaival szemben. A költségvetés GDP-arányos hiánya a tervezett 1 százalék helyett 8,1 százalékos lett 2020-ban. Ebből 2,9 százalékpontot a válság okozott az automatikus stabilizátorokon keresztül, valamint 4,2 százalékpontot a kormányzat válságkezelő lépései, ami a 10. legnagyobb összeg az unióban. A válságkezelő intézkedések

teljes összege ennél is nagyobb volt, de egy részét átcsoportosítással fedezték, így ezek nem növelték a hiányt” (Balázs et al., 2021).

A gazdasági felzárkózással összefüggésben a hagyományos közgazdasági gondolkodás úgy tartja, hogy az árszínvonalban is megfigyelhető a konvergencia, ami a fejlett országok esetében jellemzően a szolgáltatások inflációján keresztül mutatkozik meg. A járvány viszont némileg alakított ezen a gondolkodáson, mivel lényegében eltűnt a pozitív inflációs különbözet, illetve vannak olyan országok, ahol megfordult a tendencia a piaci szolgáltatások és az iparcikkek között (MNB, 2022a).

A jegybankok várakozásait alapul véve az egyes országokban a 11. ábra eredményei szerint alakult az inflációs ráta (MNB, 2021a).

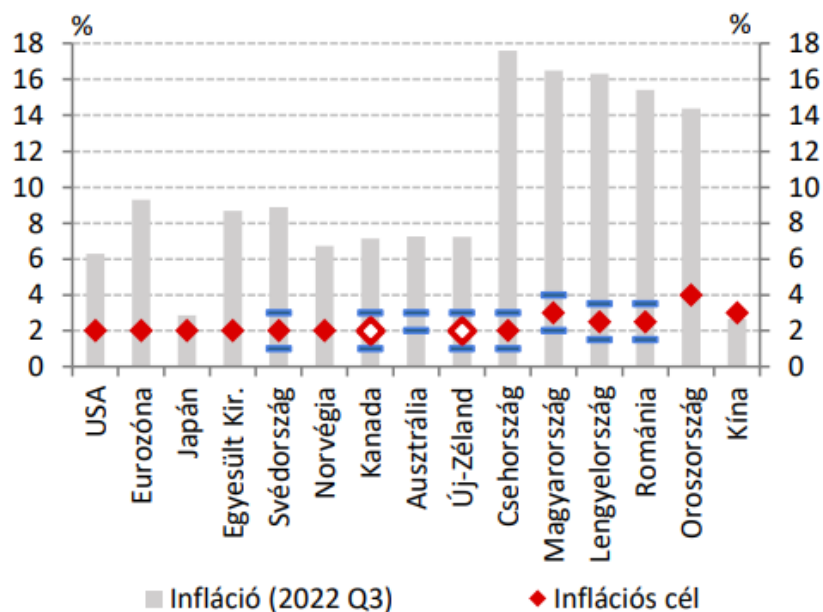

11. ábra: A jegybankok inflációs célja és az inflációs ráta valós értéke, 2021.

Forrás: (MNB, 2021a)

A 11. ábrán látható eredményekben szerepet játszott a gazdaságok újraindulása is a járvány visszaszorulásával párhuzamosan (ami szintén emelte az infláció értékét, az egyes országokban különböző súllyal) (MNB, 2022a).

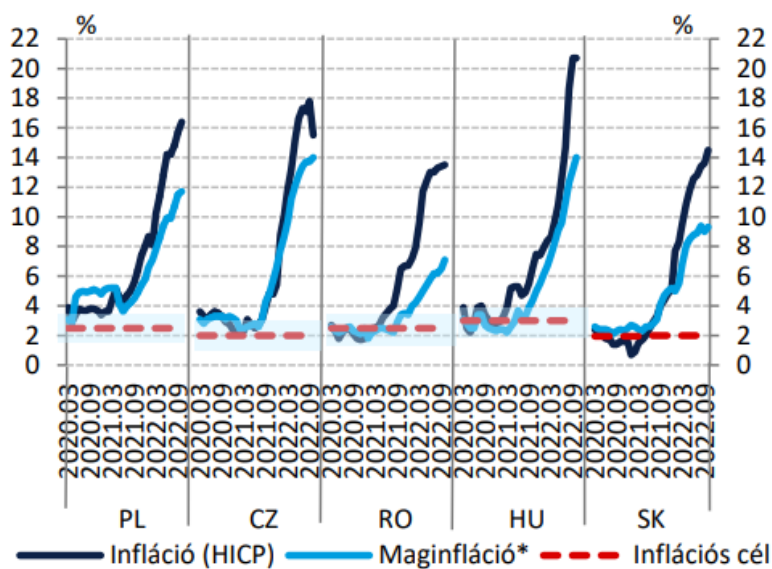
2022-ben már az orosz-ukrán válság volt az a krízishelyzet, ami a jegybankok inflációs célja, illetve az infláció valós értékének alakulása közti eltéréseket indukálta (ld. 12. ábra). Ahogy 2021-ben, úgy a tavalyi év folyamán is fennállt a globális infláció erősödése és ezzel a fejlett gazdaságok nagy részében a jegybanki célérték és az inflációs ráta továbbra is elmozdult egymástól (MNB, 2022b) (MNB, 2022c).

12. ábra: A jegybankok inflációs célja és az inflációs ráta valós értéke, 2022.

Forrás: (MNB, 2022c)

2021-ben, kezdetben mérsékelt volt a maginfláció emelkedése hazánkban (régiós összehasonlításban), majd a júliusban mért 0,7%-os érték augusztusra 1,6%-ra emelkedett, ami meghaladta az előzetesen várt eredményt (MNB, 2021a). Az euroövezetben 2022-ben az októberi 10,6-ról, novemberre 10%-ra csökkent az infláció – ugyanekkor a maginfláció 5%-on állt meg (MNB, 2022c).

13. ábra: Az infláció és a maginfláció régiós szinten, 2022.

Forrás: (MNB, 2022c)

Az MNB lépéseit vizsgálva a tavalyi évben, ki kell emelni, hogy a jegybank határozott lépésekkel reagált a pénzpiaci mutatóink nagymértékű romlására. „A hazai piacokon kirajzolódó jelentős október közepi fordulat és az azóta látott javulás megindulása egyértelműen a jegybank október közepi intézkedéseihez köthető, amit azóta több jegybanksi lépés is megerősített. Ugyanakkor fontos felhívni rá a figyelmet, hogy a kockázati környezet tavalyi romlásának háttérében húzódó külső és belső tényezők – bár több esetben kedvező irányba változtak, de – nem tűntek el az elmúlt hónapokban” (MNB, 2023a, 78).

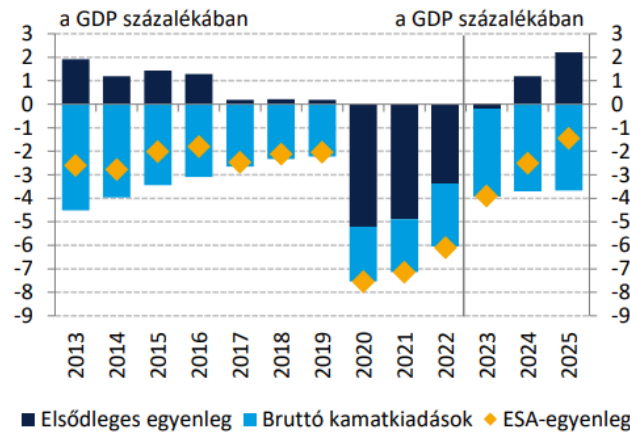
A tavalyi év jelentősebb lépései voltak az MNB részéről: a korábbiaknál jelentősen magasabb kamatozású egynapos eszközök bevezetése, a monetáris transzmisszió erősítése (ami kulcsfontosságú tényező lett az infláció elleni küzdelemben), az átalakított kötelező tartalékrendszer, valamint az egyhetes diszkontkötvény és a hosszú betét (MNB, 2023a).

Magyarországon az infláció 14,5%-on alakult 2022-ben. Ebben továbbra is szerepet játszottak azok a jelentős hatások, amik a globális koronavírus-járvány elleni védekezés egyes szakaszaival kapcsolatban merültek fel, valamint a járvány következményei mellett a megugró nyersanyag-, energia- és élelmiszerárak is nagyobb változékonyságot eredményeztek a fogyasztói árak változásában (ami a korábbi évekhez képest kiugró változást hozott) (MNB, 2023a).

2022 végére a GDP 73,6%-ára mérséklődött az államadósság-ráta az MNB előzetes adatai szerint. A jegybank előrejelzésében azzal számol, hogy az idei évben a GDP 69%-ára fog mérséklődni az államadósság-ráta (MNB, 2023a).

Visszatérve az államháztartás nettó finanszírozási igényére (ld. 9. ábra), 2022-ben ez a GDP 6,1%-a volt (az előzetes pénzügyi számla adatok szerint). A 2023. évi költségvetési törvény módosítását figyelembe véve a költségvetési hiánycél az idei évben a GDP 3,9%-ára fog várhatóan emelkedni. „A 2022. évhez viszonyított hiánycsökkentést elősegíthetik a gazdasági növekedésből eredő bevételnövekedés mellett a 2023-as költségvetési törvényjavaslattal párhuzamosan bejelentett intézkedések, valamint az energiaárak elmúlt hónapokban megfigyelhető jelentős csökkenése” (MNB, 2023a, 63).

A 2022. évi költségvetési hiánnyal kapcsolatban említi az MNB (2023), hogy eredetileg a 2022. évi költségvetési törvény 5,9%-os GDP-arányos hiánycélt jelölt meg, amit előbb 4,9%-ra csökkentett a kormányzati várakozás, majd pedig a különleges földgázkészletek felhalmozásával számolva 6,1%-ra emelt.

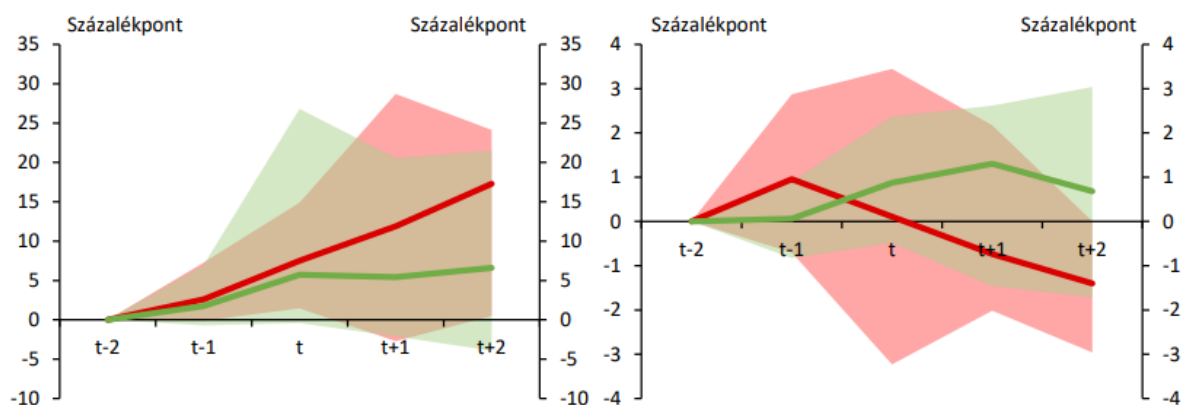

14. ábra: „A költségvetési egyenleg és az állami kamatkiadások alakulása”

Forrás: (MNB, 2022c)

Az idei évre előirányzott, évi 3,9%-os hiánycél teljesülésével a 2022. évi deficithez képest, több mint 2 százalékpontos mérséklődéssel lehet számolni. „Az egyenleg évek közötti javulását elsősorban a bejelentett bevételi és kiadási intézkedések, a magasabb adóbevételek, valamint az energiaárak 2023 első hónapjaiban tapasztalt csökkenése segíthetik. Az infláció és a magas energiaárak költségvetési hatása 2023-ban már negatívba fordulhat, ugyanis az adóbevételek növekedését ellensúlyozhatja a költségvetési kiadások emelkedése, melyet azonban enyhít az energiaárak csökkenése” (MNB, 2023a, 64).

Az infláció letörésének előfeltétele a fiskális egyensúly és az államadósság alakulása. Ezzel kapcsolatban említi az MNB (2023), hogy „a sikeresen dezinfláló országok gyorsabban és intenzívebben emelték a kamatokat, valamint korábban tudták a kamatcsökkentést megkezdni. A sikertelen esetekben az infláció magas szinten történő beragadása lassabban és később emelkedő, de hosszabb távon magasabb kamatokat eredményezett” (MNB, 2023a, 67).

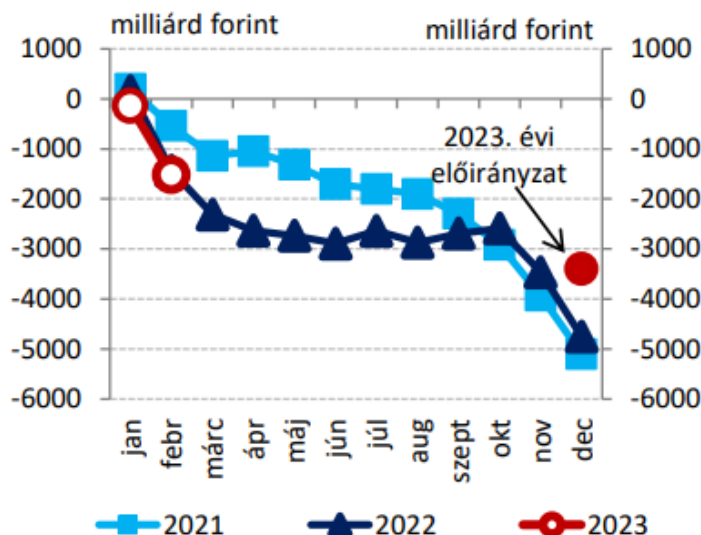
15. ábra: „A GDP-arányos államadósság (bal panel) és költségvetési egyenleg (jobb panel) százalékpontos változása az infláció megugrását megelőző második évhez viszonyítva sikeres és sikertelen dezinflációs epizódokban”

Forrás: (MNB, 2023a)

Az államadósság alakulásával kapcsolatban említhető, hogy 2023. februárban 1381 milliárd forintos hiánnyal zárt az államháztartás központi alrendszere, ami a 2022 februári hiányhoz viszonyítva 203 milliárd forinttal kevesebb. A központi alrendszer bevételei az idei év februárjában 724 milliárd forinttal voltak magasabbak, amiben különösen az adó- és járulékbévételek emelkedése játszott közre. Mindeközben a kiadások mintegy 520 milliárd forinttal haladták meg a 2022. februári kiadásokat (MNB, 2023b).

A 2023-as költségvetést módosító törvényjavaslat értelmében a tervezett hiány 2023-ra a GDP 3,9%-a. Abban az esetben, ha a GDP az idei évben 1,5% felett tud emelkedni, akkor a többletbevételt a hiány további csökkentésére lehet fordítani, ezzel gyorsítva a 3%-os, vagy az alatti deficitet (Pénzügyminisztérium, 2023b).

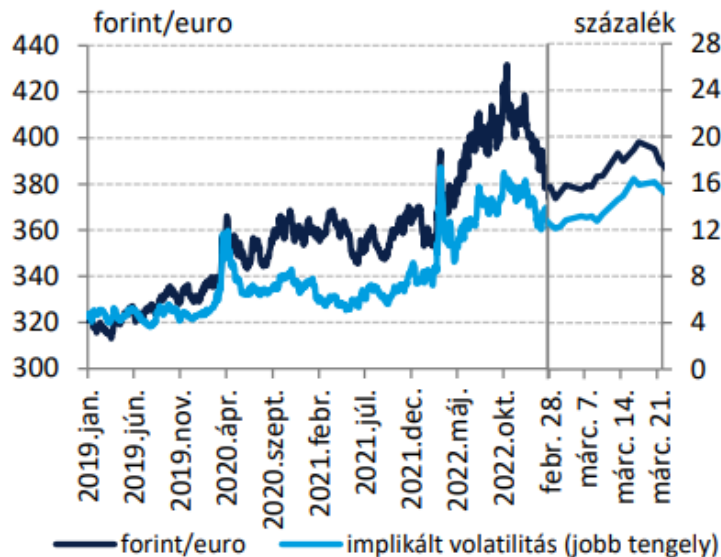
A központi költségvetés devizaadóssága az elmúlt év végéhez képest, 2023 februárjára 493,1 milliárd forinttal emelkedett, 11 890,4 milliárd forintra. Ami pedig a költségvetés forintadósságát illeti, ennek értéke február végéig 696,1 milliárd forinttal emelkedett, 34 471,8 milliárd forintra. A teljes államadósság 73,8%-át teszi ki a forint adósság (ez 2022 decemberében 74,1% volt) (Pénzügyminisztérium, 2023b).

16. ábra: „Az állami költségvetés éven belüli kumulált pénzforgalmi egyenlege”

Forrás: (MNB, 2023b)

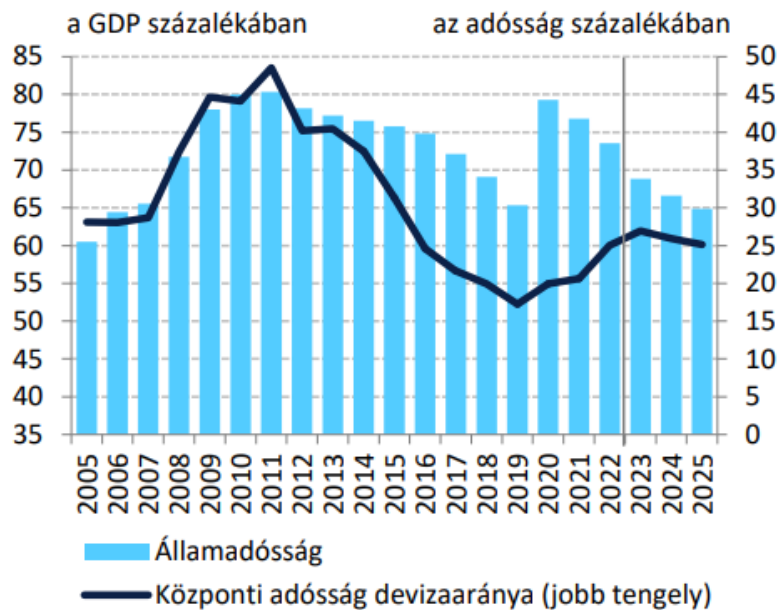
A BUBOR alakulásával kapcsolatban (ld. 17. ábra) említtem, hogy a 2023. évi februári kamatdöntés óta a forint gyengült az euróval szemben és a leértékelődés nagy kilengések mellett zajlott, ahogy azt a 17. ábra szemlélteti. Mindeközben az állampapírpiazi hozamgörbe laposabb lett. A 3 hónapos BUBOR 16,31%-ra nőtt (3 bázisponttal), ami a monetáris transzmisszió szempontjából különösen lényeges szempont (MNB, 2023b).

17. ábra: „A forint/euro árfolyam és az árfolyamvárakozások implikált volatilitása”

Forrás: (MNB, 2023b)

2025 év végéig az MNB előrejelzése szerint az államadósság-ráta értéke évente átlagosan 2,9 százalékponttal csökkenhet, ezzel 2025 végére a ráta várhatóan kb. 65%-ra mérséklődhet (MNB, 2023a).

18. ábra: Az államadósság 2025-ig számított várható alakulása

Forrás: (MNB, 2023a)

3.1. Megállapítások

Az infláció alakulásának értékelése során fontosnak tartottam felkutatni annak háttérében álló egyéb okokat is, amelyek a járvány időszakában felerősödtek és az államadósságban is megmutatkoztak. Az eltérések az euro övezetben és a régió országaiban azt is megerősítik, hogy az eltérő stratégia hosszabb távú hatásokkal képes működni krízis időszakában. Az infláció emelkedése és az egyes gazdaságok újra indulása között fennálló kapcsolódás is megállapítható.

Az ország devizaadósságának növekedése miatt annak sebezhetősége és kitettsége is megerősödött, amely mellett felvetődik az árfolyam- és a kamatkockázat veszélye, az államcsőd lehetősége és a megújítási kockázata is.

A jegybanki döntések, mint például az alacsony kamat választása, káros hatást gyakoroltak az államadósságra. 1973-tól hatéves ciklusokban olyan gazdasági hatások érték az országot, amelyek tovább generálták a fizetési mérleg hiányát, az újabb hitelfelvételeket és a hiány növekedését. A felvett hitelek többnyire sajnos nem a termelés modernizálására lettek fordítva, sokkal inkább az életszínvonal mesterséges növelésére, megtartására, ami közép- és hosszú távon további eladósodást eredményezett.

A Magyar Nemzeti Bank elsődleges feladata az árstabilitás biztosítása. Ennek okán a jegybanknak kiemelt fontosságot kell tulajdonítania az infláció csökkentésének és a stabilizálásának érdekében. Az MNB szerepe és függetlensége azért is fontos, ugyanis el kell döntenie, hogy milyen monetáris politikát folytat, amelynek hatása aztán közvetlenül érinti a pénzügyi stabilitást, az árfolyamot, a kamatlábakat és az árakat. Függetlensége okán az állam nem avatkozhat be a jegybank működésébe, és nem tehet olyan intézkedéseket, amelyek befolyásolhatják a jegybanki döntéseket.

Utóbbi az árstabilitás biztosítása mellett azért is hangsúlyos, mert az infláció mérséklése a gazdaság számos területén pozitív hatást gyakorolhat. A stabil árak elősegítik az üzleti és a fogyasztói bizalom növekedését, javítják a gazdasági növekedés lehetőségeit, valamint hozzájárulnak a kamatlábak alacsony szinten tartásához. Ez pedig elősegíti a beruházásokat, az új munkahelyek teremtését, a vállalkozások és az emberek hitelképességének javulását, és az államháztartás egyensúlyának fenntartását. Ellenkező esetben a beruházási kedv csökken, a munkanélküliségi ráta nő. Rövidtávon a magas infláció a megnövekedett adóbevételeknek köszönhetően jót tesz a költségvetésnek, és így az államadósság alakulásának is, azonban középtávon a csökkenő beruházásoknak és fogyasztásnak köszönhetően, a munkanélküliség növekedésén keresztül ismét államadósság növelő tétellé válik.

Az Alaptörvény szabályozza az államadósság csökkentésének kérdését Magyarországon. A különleges jogrend bevezetésével rendkívüli intézkedéseket hozhatók annak csökkentése érdekében, amelyek az alkotmányban foglaltaknál szélesebb hatáskört biztosítanak az állam számára. Fontos szerepet játszik az elővigyázatosság elve is, annak érdekében, hogy elkerüljük az esetleges gazdasági és társadalmi károkat.

A 2010 és 2019 közötti időszakban az arányos államadósság és a költségvetési deficit számottevő változást mutatott.

Az államadósság devizaaránya 2019 végére 17,3 százalékra csökkent, ami megfelelt a finanszírozási tervben meghatározott határnak. Azonban a koronavírus-járvány hatására az államadósságban újabb elmozdulások történtek, emelkedett a deviza- és a forintadósság is. A gazdasági válságot követően a GDP-arányos bruttó államadósság csökkenése megállt. Véleményem szerint mielőbb szükséges lenne az államadósságban a megemelkedett devizaarány visszaszorítása. A devizában történő eladósodás jelentős kockázatokat hordoz magában, ez már pl. a rendszerváltás előtti időkben is megmutatkozott. A külföldi fizetőeszközben való eladósodás során figyelembe kell venni annak lehetőségét, hogy egy valószínűsíthető árfolyam korrekció esetén az államadósság jelentős mértékben növekedésnek indul. Az elhúzódó orosz- ukrán háborús konfliktus, az Európai Unió tárgyalások mind-mind növelik esélyét annak, hogy a nemzeti valuta 2023. 1. negyedévi erősödését követően jelentős esésnek indul. Ennek elkerülése érdekében meglátásom szerint első lépésként célszerű lenne a magyar fizetőeszköz árfolyamának erősítése. Ennek elérése érdekében állami és jegybanki szinten is határozott lépésekre, jegybanktól szigorúbb árfolyam politikára lenne szükség és a külfölddel – első sorban az Európai Unióval- való kapcsolataink helyreállítása segíthetne. Ezt megerősíti az a tény is, hogy 2023 januárjában két külföldi hitelminősítő is leminősítette hazánkat. Az okok között többek között az uniós forrásokhoz való hozzáférés bizonytalanságát, a gazdaságpolitika kiszámíthatatlanságát és a magas inflációt jelölték meg. Beszámolhatunk az utóbbi időszakokban az árfolyam erősítésére tett pozitív lépésekről is, mint például adott esetekben a devizatartalék egy részének felhasználására, az elszabaduló energiaárak finanszírozása céljából, így ideiglenesen azok nem generálnak plusz devizakeresletet Magyarországon.

Látható, hogy Magyarországon a krízishelyzetek gazdasági kihívásai jelentős hatást gyakorolnak az államadósságra és annak szabályozására.

Az MNB 2013-as törvénye határozta meg az eszköztárat, amelyet a járványhelyzet okán szükségessé vált átgondolni. Ebben a kulcsszavak a likviditás, biztonság és rugalmasság voltak. Az átalakítások olyan változásokat hoztak, mint a likviditásnyújtó és a piacstabilizáló intézkedések. Az EU 27 tagállamában a jegybankok GDP-arányos mérlegfőösszegei eltértek a jegybanki stratégiáktól függően. Azok döntötték el, hogy mely eszközöket használják, fiskális vagy monetáris politikai intézkedéseket hoznak.

Magyarországon elengedték a költségvetést a járványhelyzet kezelése, a gazdaság újraindítása és a fogyasztás mesterséges élénkítése érdekében az utóbbi években. Az államháztartás konszolidált bruttó adóssága a GDP 80,5 százalékára hízott és az EU átlagnál magasabb inflációt eredményezett. Pozitív eredmény volt azonban az alacsony munkanélküliségi ráta megtartása.

A jegybank több, mint 10 ezer milliárd forintot biztosított a gazdasági szereplők számára 2021-ben a járvány okozta válságkezelés részeként. Az állampapírpiacon stabilizálásával kapcsolatos intézkedések mellett az MNB 500 milliárd forintos osztalék befizetést is elvégzett, amely a költségvetést támogatta a járvány idején. A gazdasági felzárkózással kapcsolatosan a hagyományos közgazdasági gondolkodás szerint az

árszínvonalban konvergencia figyelhető meg, bár a pandémia alakított ezen a gondolkodáson, mivel a pozitív inflációs különbség eltűnt.

Az inflációs ráta valós értékének alakulását számos tényező befolyásolja, beleértve a gazdaságok újra indulását, az orosz-ukrán konfliktust és a globális infláció erősödését.

A dolgozatban bemutatott ábrákból és adatokból kimutatható, hogy az infláció valós értéke és a jegybankok inflációs célja között eltérések tapasztalhatók, mert a valós infláció magasabban alakult a tervezettnél. A hazai költségvetés 2020-ban 8,1 százalékos hiánnyal zárt, amelynek nagy része a járványhelyzet miatti válságkezelő intézkedésekből származott, amely az unióban a 10. legnagyobb GDP arányos értéknek számított.

Az adatok és az elemzések alapján az is világossá vált, hogy a gazdasági stabilizáció és fenntartható növekedés érdekében fontos az államháztartás tartós rendezése, az adórendszer hatékony működése, az államadósság fenntartható szinten tartása, valamint a hatékony monetáris politikák alkalmazása.

Az államháztartás tartós rendezése azt jelenti, hogy az államnak hosszú távon terveznie kell az annak kiadásait és bevételeit, olyan intézkedéseket hozva, amelyek segítenek az egyensúly fenntartásában. Fontos az állami kiadások olyan területekre fordítása, amelyek hosszú távon hozzájárulnak gazdasági és a társadalmi fejlődéshez. Ilyen az oktatás, az egészségügy és az infrastruktúra.

Az adórendszer hatékony működése szintén kulcsfontosságú a gazdasági stabilizáció szempontjából. Ennek olyan módon szükséges működnie, hogy segítse a gazdasági növekedést és az államháztartás fenntarthatóságát, ugyanakkor ne terhelje túl az adófizetőket. Fontos, hogy csökkentenie kell az adócsalást és az adóelkerülést, miközben támogatja a kis- és középvállalkozásokat és az innovációt.

Az államadósság fenntartható szinten tartása szintén kiemelt tényező a gazdasági stabilizáció szempontjából. Olyan szinten szükséges tartani, amely lehetővé teszi az állam számára, hogy a jövőben is legyen képes a szükséges kiadások finanszírozására. Ez azt jelenti, hogy az államnak olyan gazdaságpolitikai döntéseket kell hoznia, amelyek csökkentik az adósságot, miközben fenntartják a gazdasági és a társadalmi fejlődést.

A hatékony monetáris politikák alkalmazása szintén kulcsfontosságú. Ez olyan eszközökkel rendelkezik, mint a kamatok és a pénzmennyiség szabályozása, amelyek segítenek az infláció és a gazdasági instabilitás csökkentése érdekében. Összhangban szükséges működnie az adó- és a gazdaságpolitikával is a gazdaság stabilizálása és a növekedés elősegítése érdekében.

Álláspontom szerint a háborús veszélyhelyzet megszüntetése időszerű lenne, ezzel megszűnne Magyarországon a rendeleti kormányzás, ami kiszámíthatóbb és nyugodtabb gazdaságpolitikai lépéseket eredményezhetne. Ettől a beruházások élénkülését és a visszatartott EU-s források megindulását várhatnánk, ami végső soron az Államháztartás finanszírozását segítené, csökkentve ezzel az államadósságot.

4. ÖSSZEFOGLALÁS

A koronavírus-járvány globálisan gazdasági és pénzügyi hatásokat eredményezett, amelyek Magyarországon is megmutatkoztak. A jegybankok rugalmasabb beavatkozásokra törekedtek a krízis hatásainak kezelése érdekében, azonban szükségessé vált az eszköztár kiegészítése. A járvány egy új helyzetet teremtett, amely hatással volt a monetáris politikára.

Az államadósság a múltban felvett, de még törlesztetlen hitelek összességét jelenti, amelyek hatással vannak a jelenlegi és a jövőbeli költségvetési döntésekre és az államadósság mozgásterére. Ennek finanszírozása hitelfelvétellel vagy állami kötvények kibocsátásával lehetséges. Számviteli értelemben a kormányzat kötelezettségének számít, aminek növekedése csökkenti az eszközállományt.

Dolgozatom témája rendkívül izgalmas és aktuális, amelyet szükségessé vált az orosz-ukrán háború 2022. február 24-i kirobbanása okán is újra gondolni. Feladatom az államadósság szabályozása és annak összefüggése a GDP és az infláció változásával, valamint a járvány és az orosz-ukrán válság gazdasági hatásainak vizsgálata volt.

Kutatási kérdéseim között szerepelt az államadósság szabályozása az inflációval és a GDP-vel összefüggésben, valamint a jegybank várakozásai és a költségvetés módosítása a BUBOR és a jegybanki alapkamat alakulásával kapcsolatban.

Az államadósság-szabály célja, annak mértékének szabályozása, általában bruttó vagy nettó értéke alapján határozva meg a felső határt, amely általában a GDP 40-60 százalékát szokta kitenni. Néhány ország a szabályt az államadósság egyenlegéhez is köti. Általános célja annak hitelességének helyreállítása.

A "jó állam" a közjót figyelembe véve működik, ami a nemzeti vagyongazdálkodásban is megmutatkozik. Stabilitás, biztonság, gyarapodás és jólét jellemzi.

Az állami költségvetés kiemelt politikai jelentőséggel bír, ugyanis előírányozza az adó, illeték- és egyéb bevételeket, az állami kiadásokat és az alá tartozó intézmények működtetését, továbbá megjelöli a nemzetgazdaság egészének makrogazdasági kereteit.

Kutatásomhoz elsősorban a Magyar Nemzeti Bank által közzétett adatokat és jelentéseket vettem alapul. Az intézmény elsődleges feladata az árstabilitás biztosítása.

Elemeztem az államadósság, az infláció és a GDP közötti kapcsolatot, és bemutattam, hogy az államháztartás bevételi és kiadási oldala miként működik. Fontosnak tartottam kiemelni, hogy a jegybank és a kormány folyamatosan monitorozzák és beavatkoznak a gazdasági helyzet alakulásába, annak érdekében, hogy minimalizálják a krízis hatásait.

A kutatás rámutatott, hogy a gazdasági válságok különösen súlyos hatással vannak a sebezhetőbb társadalmi csoportokra, például az alacsony jövedelműekre és a munkanélküliekre. Ezért fontos, hogy a gazdasági politikák és intézkedések figyelembe vegyék az ilyen jellegű szociális hatásokat, és megpróbálják őket minimalizálni.

Az adatok és az elemzések alapján az is világossá vált, hogy a gazdasági stabilizáció és fenntartható növekedés érdekében fontos az államháztartás tartós rendezése, az adórendszer

hatékony működése, az államadósság fenntartható szinten tartása, valamint a hatékony monetáris politikák alkalmazása.

Kutatásomat érdemes lenne olyan módon folytatni, amely a járvány és a gazdasági helyzet hosszútávú hatásai vizsgálja, valamint új politikákat és eszközöket javasol a gazdasági stabilitás fenntartása érdekében. A pandémia jelentős visszaesést okozott, a helyreállítás és a fenntartható növekedés elősegítése pedig hosszútávú kihívást jelent az államok számára.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Balázs F., Bögöthy Z., Nagy B. & Palicz A. M. (2021): *Válságkezelés járvány idején: tanulságos elemzéssel állt elő az MNB.* <https://www.napi.hu/magyar-gazdasag/mnb-valsag-kezeles-makroprudencialis.740102.html>

Balogh Zs., Berkes L., Csink L., Hajas B., Hörcherné M. I., Nagy G. & Varga Zs. A. (2021): *Alaptörvény – Államszervezet.* Országos Bírószági Hivatal. http://projektjeink.birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/e-learning/alaptorveny_birok/at_allamszervezet/lecke12_lap1.html

Benczes I. & Kutasi Gábor (2016): *Költségvetési pénzügyek.* [Digitális kiadás.] Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789630598422>

Bod P. Á. & Kaibás G. M. (2012): *Pénzügyi és költségvetési igazgatás.* Budapest: Nemzeti Közigazgatási Intézet

Bod P. Á. (2020): *Bevezetés a gazdaságpolitikába.* [Digitális kiadás.] Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634546016>

Bukovics I. (2014): A fenntartható „jó állam” paradigmája. *Polgári Szemle*, 2014. október 10. 10. évf. 3-6. sz. 40-64.

Csomós B., Kicsák G. & Kreiszné H. E. (2020): *A 2020. évi költségvetési folyamatok.* In: Halm T. (szerk.): *Makrogazdaság, államháztartás koronavírus-járvány idején.* A Költségvetési Tanács részére készült elemzések – 2020. Budapest: Magyar Közgazdasági Társaság. 28-44.

Európai Központi Bank (2021): *Éves jelentés 2020. Az esztendő számokban.* <https://www.ecb.europa.eu/pub/annual/html/ar2020~4960fb81ae.hu.html#toc12>

Éber Á. M. (2014): A centrum hitele. A magyar állam külső eladósodásának történetéről. *Fordulat*, 2014. 21. sz. 64-86.

Horváth A. (2021): *A 2020-as Covid-veszélyhelyzet alkotmányjogi szemmel.* In: Nagy Z. & Horváth A. (szerk.): *A különleges jogrend és nemzeti szabályozási modelljei.* Budapest: MÁDL FERENC ÖSSZEHASONLÍTÓ JOGI INTÉZET. 149-173.

Horváth D., Molnár D., Regős G., Horváth G., Isépy T., Nikl A. & Posgay I. (2020): *Makrogazdasági, költségvetési helyzetkép 2019-ről.* In: Halm T. (szerk.): *Makrogazdaság,*

államháztartás koronavírus-járvány idején. A Költségvetési Tanács részére készült elemzések – 2020. Budapest: Magyar Közgazdasági Társaság. 11-18.

infostart.hu: MNB: 7,7 százalékon állt az államháztartás hiánya szeptember végén. <https://infostart.hu/gazdasag/2021/11/17/mnb-77-szazalekon-allt-az-allamhaztartas-hianya-szeptember-vegen>

Károly G. (2016): *Még mindig a Kádár-rendszer hiteleit nyögjük.* <http://www.origo.hu/gazdasag/20160208-allamadossag-kulso-adossag-deviza-jegybank-hitel-szabo-gergely.html>

Lentner Cs. (2015): *Általános közigazgatási ismeretek.* Általános államháztartási ismeretek. Budapest: Nemzeti Közszerológati Egyetem.

Marozsán L., Szarka P. & Szikszainé, K. M. (2018): *A monetáris politika hatása a költségvetési kockázatok csökkentésére.* Budapest: Állami Számvevőszék.

MNB (2020a): *A Magyar Nemzeti Bank monetáris politikai eszköztára a COVID-19 válság időszakában: likviditás, biztonság, rugalmasság.* <https://www.mnb.hu/letoltes/jegybanki-eszkozta-2020-COVID19.pdf>

MNB (2020b): *A Magyar Nemzeti Bank 2020. évről szóló üzleti jelentése és beszámolója, 2020.* <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-eves-jelentes-2020-pdf.pdf>

MNB (2021a): *Inflációs jelentés, 2021. szeptember.* <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-10.pdf>

MNB (2021b): *Éves jelentés, a Magyar Nemzeti Bank 2021. évről szóló üzleti jelentése és beszámolója.* <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-e-ves-jelente-s-2021-hun-digitalis-vegleges.pdf>

MNB (2021c): *Költségvetési jelentés. Féléves elemzés az államháztartási folyamatokról, 2021. szeptember.* <https://www.mnb.hu/letoltes/koltsegvetesi-jelentes-2021-q2.pdf>

MNB (2021d): *Pénzügyi stabilitás jelentés, 2021.* <https://www.mnb.hu/letoltes/penzugyi-stabilitasi-jelentes-2021-junius.pdf>

MNB (2022a): *Inflációs jelentés, 2022. március.* <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-13.pdf>

MNB (2022b): *Inflációs jelentés, 2022. október.* <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-15.pdf>

MNB (2022c): *Inflációs jelentés, 2022. december.* <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-16.pdf>

MNB (2023a): *Inflációs jelentés, 2023. március.* <https://www.mnb.hu/letoltes/hun-ir-digitalis-18.pdf>

MNB (2023b): *Makrogazdasági és pénzügyi piaci fejlemények.* <https://www.mnb.hu/letoltes/hatteranyag-a-monetaris-tanacs-2023-marcius-28-i-ulesenek-roviditett-jegyzokonyvehez.pdf>

Navracsics P. (2010): *A jó állam kritériumai.* https://mno.hu/migr_1834/a_jo_allam_kriteriumai-224072

Parragh B. (2017): Monetáris hitviták. *Pénzügyi Szemle*, 2017/2. 234-250.

Pénzügyminisztérium (2023a): *Költségvetési gazdálkodás.* <http://allamhaztartas.kormany.hu/koltsegvetesi-gazdalkodas>

Pénzügyminisztérium (2023b): *TÁJÉKOZTATÓ az államháztartás központi alrendszerének 2023. február végi helyzetéről.* <https://kormany.hu/penzugyminiszterium/aht-jelentesek>

Stark A. (2020): *Egy viharos évszázad.* [Digitális kiadás.] Budapest: Akadémiai Kiadó. <https://doi.org/10.1556/9789634545460>

Szabó G. (2016a): *Így keletkezett a magyar államadósság.* <http://www.portfolio.hu/gazdasag/igy-keletkezett-a-magyar-allamadossag.225866.html>

Szabó G. (2016b): A magyar államadósság keletkezése (1973–1989). *Pénzriport*, 2016. 6-54. http://www.penzriport.hu/letoltes/Magyar_allamadossag_keletkezese_1973_1989.pdf

Szamkó J. (2019): *Költségvetési szervek gazdálkodása és pénzügyei.* [Digitális kiadás.] Budapest: Wolters Kluwer Kft. <https://doi.org/10.55413/9789632958514>

Századvég Gazdaságkutató Zrt. (2015): *Magyarország külső adósságállományának és a külföldiek kezében lévő adósságának elemzése.* Készült a Költségvetési Tanács részére, 2015. október 30. http://www.parlament.hu/documents/126660/448547/KT_SzG_K%C3%BCls%C5%91_ad%C3%B3ss%C3%A1g%C3%A1llom%C3%A1ny_151030_v%C3%A9gleges.pdf/9d58f840-7851-4ee3-a855-08503b0c9bac

Till Sz. (2018): *Különleges jogrend.* In: Jakab A. & Fekete B. (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia. <https://ijoten.hu/szocikk/kulonleges-jogrend#block-872>

Tóth G. (2019): *Új irány a monetáris politikában Magyarországon – A modern jegybanki eszközök és intézkedések gyakorlatorientált rendszerezése.* In: Kovács T., Szóka K. & Varga J.: Pénzügyi intézményrendszer Magyarországon. Sopron: Soproni Egyetem Kiadó. 15-67.

Trócsányi L. (2021): A különleges jogrend elméleti kérdései. In: Nagy Z. & Horváth A. (szerk.): A különleges jogrend és nemzeti szabályozási modelljei. Budapest: MÁDL FERENC ÖSSZEHASONLÍTÓ JOGI INTÉZET. 26-36.

Várnay E. (2011): Közpénzügyek az alkotmányban – az adósságfék. *Jogtudományi Közlöny*, 2011. LX. évf. 10. sz. 483-495.

Magyarország Alaptörvénye

2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról

2013. évi CXXXIX. törvény a Magyar Nemzeti Bankról